

La Base Científica de l'Anarquía

Kropotkin, Piotr

1887

L'ANARQUIA, el sistema de No-Govern del Socialisme, té un doble origen. És una conseqüència dels dos grans moviments de pensament en els camps econòmic i polític que caracteritzen el nostre segle, i especialment la seua segona part. Igual que tots els socialistes, els anarquistes sostenen que la propietat privada de la terra, el capital i la maquinària ha arribat a la seua fi, que està condemnada a desaparèixer i que tots els requisits per a la producció han de convertir-se, i es convertiran, en propietat comuna de la societat i seran administrats en comú pels productors de riquesa. I, en comú amb els representants més avançats del Radicalisme polític, sostenen que l'ideal de l'organització política de la societat és una condició de coses on les funcions del govern es reduïxen al mínim, i l'individu recupera la seua plena llibertat d'iniciativa i acció per a satisfer, per mitjà de grups i federacions lliures (lliurement constituïts), totes les infinitament variades necessitats de l'ésser humà. Quant al Socialisme, la majoria dels anarquistes arriben a la seua última conclusió, és a dir, a la negació completa del sistema salarial i al comunisme.

I amb referència a l'organització política, donant un major desenvolupament a la part abans esmentada del programa Radical, els anarquistes arriben a la conclusió que la fi última de la societat és la reducció de les funcions del govern a zero, és a dir, a una societat sense govern, a l'Anarquia. Sostenen, a més, que sent tal l'ideal d'organització social i política, no han de remetre-ho als segles futurs, sinó que només aquells canvis en la nostra organització social que estiguen d'acord amb el doble ideal abans esmentat, i constituïsquen una aproximació a ell, tindran una oportunitat de vida i seran beneficiosos per al benestar comú.

Quant al mètode seguit pel pensador anarquista, diferix en gran manera del seguit pels utopistes. El pensador anarquista no recorre a concepcions metafísiques (com els «drets naturals», els «deures de l'Estat», etc.) per a establir quins són, en la seua opinió, les millors condicions per a realitzar la major felicitat de la humanitat. Segueix, per contra, el camí traçat per la filosofia moderna de l'evolució, sense entrar, no obstant això, en l'esvarosa via de les meres analogies a les quals tan sovint recorria Herbert Spencer. Estudia la societat humana tal com és ara i tal com va ser en el passat; i, sense dotar als humans en el seu conjunt, ni als individus per separat, de qualitats superiors que no posseïxen, es limita a considerar la societat com una agregació d'organismes que tracten de trobar la millor manera de combinar les necessitats de l'individu amb les de la cooperació per al benestar de l'espècie. Estudia la societat i tracta de descobrir les seues tendències, passades i presents, les seues necessitats creixents, intel·lectuals i econòmiques; i en el seu ideal es limita a assenyalar en quina direcció va l'evolució. Distingeix entre les necessitats i tendències reals de les agrupacions humanes i els accidents (falta de coneixements, migracions, guerres, conquestes) que van impedir satisfer eixes tendències o les van paralitzar temporalment. I conclou que les dos tendències més prominents, encara que sovint inconscients, de la nostra història van ser: una tendència cap a la integració del nostre treball per a la producció de totes les riqueses en comú, de manera que finalment fora impossible discriminar la part de la producció comuna deguda a l'individu per separat; i una tendència cap a la més plena llibertat de l'individu per a la persecució de tots els objectius, beneficiosos tant per a si mateix com per a la societat en general. L'ideal de l'anarquista és, doncs, un mer resum del que ell considera la següent fase de l'evolució. Ja no és una qüestió de fe, sinó de discussió científica.

De fet, una de les principals característiques del nostre segle és el creixement del socialisme i la ràpida difusió de les idees socialistes entre les classes treballadores. Com podria ser d'una altra manera? En els últims setanta anys hem assistit a un augment sobtat i sense parangó de la nostra capacitat de producció, que ha donat lloc a una acumulació de riquesa que ha superat les expectatives més optimistes. Però a causa del nostre sistema salarial, este augment de la riquesa (a causa dels esforços combinats dels professionals de la ciència, dels administradors i també dels treballadors) només ha donat lloc a una acumulació sense precedents de riquesa en mans dels propietaris del capital, mentres que el destí dels treballadors ha sigut l'augment de la misèria per a un gran nombre d'ells i la inseguretat de la vida per a totes. Els obrers no qualificats, en contínua busca de treball, estan caient en una indigència inaudita; i fins i tot els artesans més ben pagats i els obrers qualificats, que sens dubte viuen ara una vida més còmoda que abans, treballen sota l'amenaça permanent de ser llançats, al seu torn, a

les mateixes condicions que els indigents no qualificats, a conseqüència d'algunes de les fluctuacions contínues i inevitables de la indústria i els capritxos del capital.

L'abisme entre el milionari modern, que balafia el producte del treball humà en un luxe magnífic i sense fonament, i l'indigent reduït a una existència miserable i insegura, creix així cada vegada més, fins a trencar la unitat mateixa de la societat (l'harmonia de la seua vida) i posar en perill el progrés del seu desenvolupament ulterior. Al mateix temps, les classes treballadores estan menys inclinades a suportar pacientment esta divisió de la societat en dos classes, a mesura que elles mateixes van prenent consciència del poder productor de riquesa de la indústria moderna, del paper que exercix el treball en la producció de riquesa i de les seues pròpies capacitats d'organització. A mesura que totes les classes de la comunitat participen més activament en els assumptes públics i que el coneixement s'estén entre les masses, el seu anhel d'igualtat es fa més fort i les seues demandes de reorganització social es fan cada vegada més fortes: ja no poden ser ignorades. L'obrer reclama la seua part en les riqueses que produïx; reclama la seua part en la gestió de la producció; i reclama no sols cert benestar addicional, sinó també els seus plens drets en els gaudis superiors de la ciència i l'art. Estes reivindicacions, que abans només eren pronunciades pel reformador social, comencen a ser formulades ara per una minoria cada vegada major d'entre les que treballen a la fàbrica o llauen la terra; i s'ajusten tant als nostres sentiments de justícia, que troben suport en una minoria cada vegada major entre les pròpies classes privilegiades. El socialisme es convertix així en la idea del segle XIX; i ni la coerció ni les pseudoreformes poden detindre el seu ulterior creixement.

Es van depositar moltes esperances de millora, per descomptat, en l'extensió dels drets polítics a les classes treballadores. Però estes concessions, no recolzades pels corresponents canvis en les relacions econòmiques, van resultar il·lusòries. No van millorar materialment les condicions de la gran majoria dels treballadors. Per consegüent, la consigna del socialisme és: *La llibertat econòmica, única base segura de la llibertat política*. I mentres l'actual sistema salarial, amb totes les seues males conseqüències, romanga inalterat, la consigna socialista continuarà inspirant als treballadors. El socialisme continuarà creixent fins que haja realitzat el seu programa.

Paral·lelament a este gran moviment de pensament en matèria econòmica, s'estava produint un moviment similar en relació amb els drets polítics, l'organització política i les funcions del govern. El govern va ser sotmés a la mateixa crítica que el Capital. Mentres la majoria dels radicals veien en el sufragi universal i en les institucions republicanes l'última paraula de la saviesa política, uns pocs van fer un pas més. Les funcions mateixes del govern i de l'Estat, així com les seues relacions amb l'individu, van ser sotmeses a una crítica més aguda i profunda. Havent sigut experimentat el govern representatiu en un camp més ampli que abans, els seus defectes es van fer més i més prominents. Es va fer evident que estos defectes no són merament accidentals, sinó inherents al propi sistema.

El Parlament i el seu executiu es van mostrar incapaços d'atendre tots els innombrables assumptes de la comunitat i de conciliar els interessos variats i sovint oposats de les parts separades d'un Estat. Les eleccions es van mostrar incapaces de trobar a les persones capaces de representar a una nació i de gestionar, amb un esperit que no fora de partit, els assumptes sobre els quals es veien obligades a legislar. Estos defectes van arribar a ser tan cridaners que es van criticar els principis mateixos del sistema representatiu i es va dubtar de la seua justícia. Una vegada més, els perills d'un govern centralitzat es van fer encara més evidents quan els socialistes van passar al capdavant i van demanar que s'augmentaren encara més els poders del govern, confiant-li la gestió de l'immens camp cobert ara per les relacions econòmiques entre els individus. Es va preguntar si un govern al qual es confiara la gestió de la indústria i el comerç no es convertiria en un perill permanent per a la llibertat i la pau, i si ni tan sols seria capaç de ser un bon gestor.

Els socialistes de la primera part d'este segle no es van adonar plenament de les immenses dificultats del problema. Convençuts com estaven de la necessitat de reformes econòmiques, la majoria d'ells no van tindre en compte la necessitat de llibertat per a l'individu; i hem tingut reformadors socials disposats a sotmetre a la societat a qualsevol tipus de teocràcia, dictadura o fins i tot «cesarisme», amb la finalitat d'obtenir reformes en un sentit socialista. Per això hem vist, en este país i també en el Continent, la

divisió de les persones d'opinions avançades en radicals i socialistes polítics; els primers miraven amb desconfiança als segons, perquè veien en ells un perill per a les llibertats polítiques conquistades per les nacions civilitzades després d'una llarga sèrie de lluites. I fins i tot ara, quan els socialistes de tota Europa s'estan convertint en partits polítics i professen la fe democràtica, subsistix entre la majoria de les persones imparcials el temor fundat que el *Volksstaat* o «Estat popular» siga un perill tan gran per a la llibertat com qualsevol forma d'autocràcia, si es confia al seu govern la gestió de tota l'organització social, inclosa la producció i distribució de la riquesa.

L'evolució dels últims quaranta anys va preparar, no obstant això, el camí per a mostrar la necessitat i la possibilitat d'una forma superior d'organització social que poguera garantir la llibertat econòmica sense reduir a l'individu al paper d'esclau de l'Estat. Es van estudiar acuradament els orígens del govern i, una vegada abandonades totes les concepcions metafísiques sobre el seu origen diví o «contracte social», es va comprovar que el seu origen entre nosaltres és relativament modern i que els seus poders van créixer precisament en proporció a la divisió de la societat en classes privilegiades i no privilegiades en el curs dels segles. El govern representatiu va ser també reduït al seu valor real: el d'un instrument que ha prestat servicis en la lluita contra l'autocràcia, però no un ideal d'organització política lliure. Quant al sistema filosòfic que veia en l'Estat (el *Kultur-Staat*) un líder del progrés, es va anar trontollant cada vegada més a mesura que es feia evident que el progrés és més eficaç quan no es veu frenat per la interferència de l'Estat. Així, es va fer evident que un major avanç en la vida social no radica en la direcció d'una major concentració de poder i de funcions reguladores en mans d'un òrgan de govern, sinó en la direcció de la descentralització, tant territorial com funcional, en una subdivisió de les funcions públiques amb respecte tant a la seua esfera d'acció com al caràcter de les funcions; radica en l'abandó a la iniciativa de grups lliurement constituïts de totes aquelles funcions que ara es consideren funcions del govern.

Este corrent de pensament va trobar la seua expressió no sols en la literatura, sinó també, fins a un cert punt, en la vida. L'alçament de la Comuna de París, seguit pel de la Comuna de Cartagena (moviment la importància històrica del qual sembla haver-se passat per alt en este país), va obrir una nova pàgina de la història. Si analitzem no sols este moviment en si mateix, sinó també la impressió que va deixar en les ments i les tendències que es van manifestar durant la revolució comunal, hem de reconèixer en això una indicació que mostra que en el futur les aglomeracions humanes més avançades en el seu desenrotllament social tractaran d'iniciar una vida independent; i que s'esforçaran per convertir a les parts més endarrerides d'una nació mitjançant l'exemple, en lloc d'imposar les seues opinions mitjançant la llei i la força, o de sotmetre's a la regla de la majoria, que sempre és una regla mediocre. Al mateix temps, el fracàs del govern representatiu dins de la pròpia Comuna va demostrar que l'autogovern i l'autoadministració han de dur-se a terme més enllà d'un mer sentit territorial; per a ser efectius han de dur-se a terme també respecte a les diverses funcions de la vida dins de la comunitat lliure; una limitació merament territorial de l'esfera d'acció del govern no servirà: el govern representatiu és tan deficient en una ciutat com ho és en una nació. La vida ens va donar així un punt més a favor de la teoria del no-govern, i un nou impuls al pensament anarquista.

Els anarquistes reconeixen la justícia de les dos tendències esmentades cap a la llibertat econòmica i política, i veuen en elles dos manifestacions diferents de la mateixa necessitat d'igualtat que constituïx l'essència mateixa de totes les lluites esmentades per la història. Per tant, en comú amb tots els socialistes, l'anarquista diu al reformador polític: «Cap reforma substancial en el sentit de la igualtat política, i cap limitació dels poders del govern, pot fer-se mentres la societat estiga dividida en dos grups hostils, i el treballador continue sent, econòmicament parlant, un serf del seu patró.» Però al socialista popular d'Estat li diem també: «Ha de limitar els poders del govern i renunciar al règim parlamentari. A cada nova fase econòmica de la vida correspon una nova fase política. La monarquia absoluta (és a dir, el govern de la Cort) correspon al sistema de la servitud. El govern representatiu correspon al govern del capital. Els dos, no obstant això, són governs de classe. Però en una societat on la distinció entre capitalista i treballador ha desaparegut, no hi ha necessitat de tal govern; seria un anacronisme, una molèstia. Els treballadors lliures requeririen una organització lliure, i esta no pot tindre una altra

base que el lliure acord i la lliure cooperació, sense sacrificar l'autonomia de l'individu a la ingerència omnipresent de l'Estat. El sistema no capitalista implica el sistema no governamental».

Significant així l'emancipació de l'ésser humà dels poders opressius del capitalista i també del govern, el sistema de l'anarquia es convertix en una síntesi dels dos poderosos corrents de pensament que caracteritzen el nostre segle.

En arribar a estes conclusions, l'anarquia demostra estar d'acord amb les conclusions a les quals ha arribat la filosofia de l'evolució. En traure a la llum la plasticitat de l'organització, la filosofia de l'evolució ha mostrat l'admirable capacitat d'adaptació dels organismes a les seues condicions de vida, i el consegüent desenrotllament de facultats que fan més completes tant les adaptacions dels agregats al seu entorn com les de cada una de les parts constituents de l'agregat a les necessitats de la lliure cooperació. Ens ha familiaritzat amb la circumstància que en tota la naturalesa orgànica les capacitats per a la vida en comú creixen en proporció a mesura que la integració dels organismes en agregats compostos es fa cada vegada més completa; i ha reforçat així l'opinió ja expressada pels moralistes socials quant a la perfectibilitat de la naturalesa humana. Ens ha mostrat que, en la llarga carrera de la lluita per l'existència, «els més aptes» resultaran ser aquells que combinen el coneixement intel·lectual amb el coneixement necessari per a la producció de riquesa, i no aquells que ara són els més rics perquè ells, o els seus avantpassats, han sigut momentàniament els més forts.

En demostrar que la «lluita per l'existència» ha de concebre's, no sols en el seu sentit restringit de lluita entre individus pels mitjans de subsistència, sinó en el seu sentit més ampli d'adaptació de tots els individus de l'espècie a les millors condicions per a la supervivència de l'espècie, així com per a la major suma possible de vida i felicitat per a tots i cada un, ens va permetre deduir les lleis de la ciència moral a partir de les necessitats i hàbits socials de la humanitat. Ens va mostrar el paper infinitesimal exercit pel creixement natural dels sentiments altruistes, que es desenrotllen tan prompte com les condicions de la vida afavorixen el seu creixement. Va reforçar així l'opinió dels reformadors socials quant a la necessitat de modificar les condicions de vida per a millorar a l'ésser humà, en lloc d'intentar millorar la naturalesa humana mitjançant ensenyances morals quan la vida avança en sentit contrari. Finalment, en estudiar la societat humana des del punt de vista biològic, va arribar a les conclusions a les quals van arribar els anarquistes a partir de l'estudi de la història i de les tendències actuals, quant a que el progrés ulterior està en la línia de la socialització de la riquesa i del treball integrat, combinat amb la major llibertat possible de l'individu.

No és una mera coincidència que Herbert Spencer, a qui podem considerar com un exponent bastant just de la filosofia de l'evolució, haja arribat a la conclusió, respecte a l'organització política, que «eixa forma de societat cap a la qual estem progressant» és «aquella en la qual el govern es reduirà al mínim possible i la llibertat augmentarà al màxim possible». En oposar amb estes paraules les conclusions de la seua filosofia sintètica a les d'Augusto Comte, arriba quasi a la mateixa conclusió que Proudhon i Bakunin. Més que això, els mateixos mètodes d'argumentació i les il·lustracions a les quals recorre Herbert Spencer (subministrament diari d'aliments, oficina de correus, etc.) són els mateixos que trobem en els escrits dels anarquistes. Els canals de pensament eren els mateixos, encara que els dos desconeixien els esforços de l'altre.

De nou, quan Spencer tan poderosament, i encara no sense un toc de passió, argumenta (en el seu Apèndix a la tercera edició de les Dades de l'Ètica) que les societats humanes estan marxant cap a un estat en el qual una major identificació de l'altruisme amb l'egoisme es farà «en el sentit que la gratificació personal vindrà de la gratificació dels altres»; quan diu que, «se'ns mostra, innegablement, que és una cosa perfectament possible que els organismes s'ajusten tant als requisits de les seues vides, que l'energia gastada per al benestar general no sols pot ser adequada per a comprovar l'energia gastada per al benestar individual, sinó que pot arribar a subordinar-la fins al punt de no deixar al benestar individual més que la part necessària per al manteniment de la vida individual (sempre que es mantinguen les condicions per a tals relacions entre l'individu i la comunitat)», obté de l'estudi de la naturalesa les mateixes conclusions que els precursors de l'anarquia, Charles Fourier i Robert Owen, van obtenir de l'estudi del caràcter humà.

Quan veiem que Alexander Bain elabora amb tanta força la teoria dels hàbits morals, i que el filòsof francès J.M. Guyau publica la seua notable obra sobre La moral sense Obligació ni Sanció; quan J.S. Mill critica tan agudament el govern representatiu, i quan discutix el problema de la llibertat, encara que sense arribar a establir les seues condicions necessàries; quan John Lubbock prossegueix els seus admirables estudis sobre les societats animals, i L.H. Morgan aplica mètodes científics d'investigació a la filosofia de la història; quan, en fi, cada any, aportant alguns arguments nous a la teoria de l'anarquia, hem de reconèixer que esta última, encara que diferisca quant als seus punts de partida, segueix els mateixos mètodes sòlids de la investigació científica. La nostra confiança en les seues conclusions és encara major. La diferència entre els anarquistes i els filòsofs recentment nomenats pot ser immensa quant a la presumpta velocitat de l'evolució, i quant a la conducta que un ha d'assumir tan prompte com haja tingut una idea dels objectius cap als quals marxa la societat. No obstant això, els filòsofs evolucionistes no han intentat determinar científicament la proporció de l'evolució, ni han tingut en compte els elements principals del problema (l'estat d'ànim de les masses). Quant a l'adequació de l'acció de cada u a les seues concepcions filosòfiques, sabem que, desgraciadament, l'intel·lecte i la voluntat estan separats amb massa freqüència per abismes que no poden ser superats per meres especulacions filosòfiques, per profundes i elaborades que siguin.

Hi ha, no obstant això, entre els filòsofs recentment nomenats i els anarquistes una àmplia diferència sobre un punt d'importància primordial. Esta diferència és la més estranya, ja que sorgix sobre un punt que podria ser discutit xifres en mà, i que constituïx la base mateixa de totes les deduccions posteriors, ja que pertany al que la sociologia biològica descriuria com la fisiologia de la nutrició.

Hi ha, de fet, una fal·làcia àmpliament difosa, mantinguda pel senyor Spencer i molts altres, quant a les causes de la misèria que podem veure al nostre voltant. S'afirmava fa quaranta anys, i s'afirma ara pel Sr. Spencer i els seus seguidors, que la misèria en la societat civilitzada es deu a la nostra producció insuficient, o més prompte a la circumstància que «la població pressiona sobre els mitjans de subsistència». Seria inútil investigar l'origen de tal tergiversació dels fets, que podria ser fàcilment verificada. Pot tindre el seu origen en conceptes erronis heretats que no tenen res a veure amb la filosofia de l'evolució. Però per a ser mantinguda i defensa pels filòsofs, ha d'haver-hi, en les concepcions d'estos filòsofs, una certa confusió quant als diferents aspectes de la lluita per l'existència.

No es dona suficient importància a la diferència entre la lluita que té lloc entre els organismes que no cooperen per a proveir-se de mitjans de subsistència i els que sí que ho fan. En este últim cas també ha d'haver-hi una certa confusió entre els agregats dels membres dels quals troben els seus mitjans de subsistència en els productes llestos del regne vegetal i animal, i aquells els membres dels quals cultiven artificialment els seus mitjans de subsistència i són capaces d'augmentar (en una quantitat encara desconeguda) la productivitat de cada punt de la superfície del globus. Els caçadors que cacen, cada un pel seu compte, i els caçadors que s'unixen en societats per a caçar, tenen posicions molt diferents quant als mitjans de subsistència. Però la diferència és encara major entre els caçadors que prenen els seus mitjans de subsistència tal com són en la naturalesa, i els hòmens civilitzats que cultiven els seus aliments i produïxen tots els requisits per a una vida còmoda mitjançant maquinària. En este últim cas, la reserva d'energia potencial en la naturalesa és quasi infinita en comparació amb la població actual dels coneixements científics, de manera que per als éssers humans que posseïxen coneixements científics i cooperen per a la producció artificial dels mitjans de subsistència i comoditat, la llei és totalment inversa a la de Malthus.

L'acumulació de mitjans de subsistència i de confort es produïx a un ritme molt més ràpid que l'augment de la població. L'única conclusió que podem deduir de les lleis de l'evolució i de la multiplicació dels efectes és que la quantitat disponible de mitjans de subsistència augmenta a un ritme que s'incrementa a si mateix en proporció a la densitat de la població, llevat que es frene artificialment (i temporalment) per alguns defectes de l'organització social. Quant a la nostra capacitat de producció (la nostra producció potencial), augmenta a un ritme encara més ràpid; a mesura que creixen els coneixements científics, es faciliten els mitjans per a difondre'ls, i el geni inventiu es veu estimulat per tots els invents anteriors.

Si la fal·làcia quant a la pressió de la població sobre els mitjans de subsistència podia mantindre's fa cent anys, ja no pot mantindre's més, ja que hem sigut testimonis dels efectes de la ciència sobre la indústria, i de l'enorme augment dels nostres poders productius durant els últims cent anys. Sabem, de fet, que mentres que el creixement de la població d'Anglaterra ha sigut de 16 milions i mig en 1844 a 26 milions i tres quarts en 1883, mostrant així un augment del 62 per cent, el creixement de la riquesa nacional (com testifica l'annex A de la Llei de l'Impost sobre la Renda) ha augmentat a un ritme dos vegades més ràpid; ha passat de 221 a 507 milions i mig, és a dir, un 130 per cent. I sabem que el mateix augment de la riquesa ha tingut lloc a França, on la població roman quasi estacionària, i que s'ha produït a un ritme encara més ràpid als Estats Units, on la població augmenta cada any per la immigració.

Però les xifres que acabem d'esmentar, encara que mostren l'augment real de la producció, només donen una lleugera idea del que podria ser la nostra producció sota una organització econòmica més raonable. Sabem bé que els propietaris del capital, al mateix temps que tracten de produir més mercaderies amb menys «mans», també s'esforcen contínuament per limitar la producció, amb la finalitat de vendre a preus més alts. Quan els beneficis d'una empresa baixen, el propietari del capital limita la producció o la suspén totalment, i preferix invertir el seu capital en préstecs estrangers o en accions de mines d'or patagòniques. Ara mateix hi ha molts miners a Anglaterra que l'única cosa que demanen és que se'ls permeta extraure carbó i subministrar combustible barat a les llars on els infants tremolen davant de fumerals buits. Hi ha milers de teixidors que no demanen res millor que teixir teles per a substituir les catifes de Whitechapel per lli. I així en tots els rams de la indústria.

Com podem parlar de falta de mitjans de subsistència quan 246 alts forns i milers de fàbriques jauen ocioses només a Gran Bretanya; i quan hi ha, en este moment, milers i milers d'aturats només a Londres; milers de persones que es considerarien felices si se'ls permetera transformar (sota la direcció de gent experimentada) la pesada argila de Middlesex en una rica terra, i cobrir amb rics dacsars i horts les fanecades de prades que ara només produïxen uns pocs quilos de fenc? Però li ho impediexen els propietaris de la terra, de la fàbrica de teixits i de la mina de carbó, perquè el capital considera més avantatjós subministrar harems al Kedit i «ferrocarrils estratègics» i canons Krupp al Govern rus. Per descomptat, el manteniment dels harems és rendible: dona el deu o el quinze per cent del capital, mentres que l'extracció de carbó no és rendible, és a dir, dona el tres o el cinc per cent, i això és raó suficient per a limitar la producció i permetre que els aspirants a economistes es permeten recriminar a les classes treballadores la seua multiplicació massa ràpida!

Ací tenim exemples d'una limitació directa i conscient de la producció, deguda a la circumstància que els requisits per a la producció pertanyen a uns pocs, i que estos pocs tenen el dret de disposar d'ells al seu gust, sense preocupar-se pels interessos de la comunitat. Però també existix la limitació indirecta i inconscient de la producció, la que resulta de balafiar el producte del treball humà en luxe, en lloc d'aplicar-lo a un major augment de la producció.

Això últim ni tan sols pot estimar-se en xifres, però un passeig per les botigues dels rics de qualsevol ciutat i una ullada a la forma en què es balafia ara els diners, poden donar una idea aproximada d'esta limitació indirecta. Quan un home ric gasta mil lliures en els seus estables, balafia de cinc a sis mil dies de treball humà, que podrien emprar-se, sota una millor organització social, a proporcionar llars confortables als qui ara es veuen obligats a viure en antres. I quan una dama gasta cent lliures en el seu vestit, no podem deixar de dir que balafia, almenys, dos anys de treball humà, el qual, de nou sota una millor organització, podria haver-hi proveït a cent dones de vestits decents, i molt més aplicat a una millora addicional dels instruments de producció. Els predicadors tronen contra el luxe, perquè és vergonyós balafiar diners per a alimentar i donar recer a gossos i cavalls, quan milers de persones viuen en el East End amb sis penics al dia, i altres milers no tenen ni tan sols els seus miserables sis penics diaris. Però l'economista veu més que això en el nostre luxe modern: quan milions de dies de treball es gasten cada any per a la satisfacció de l'estúpida vanitat dels rics, ell afirma que tots eixos milions de treballadors han sigut desviats de la fabricació d'aquells instruments útils, que ens permetrien

multiplicar per deu i per cent la nostra producció actual de mitjans de subsistència i de requisits per a la comoditat.

En resum, si tenim en compte tant l'augment real com el potencial de la nostra riquesa, i considerem tant la limitació directa com la indirecta de la producció, que són inevitables sota el nostre actual sistema econòmic, hem de reconèixer que la suposada «pressió de la població sobre els mitjans de subsistència» és una mera fal·làcia, repetida, com moltes altres fal·làcies, sense prendre's la més mínima molèstia de sotmetre-la a un moment de crítica. Les causes de l'actual malaltia social han de buscar-se en una altra part.

Prenguem un país civilitzat. Els boscos han sigut talats, els pantans drenats. Milers de carreteres i vies fèrries ho creuen en totes direccions; els rius s'han fet navegables i els ports marítims són de fàcil accés. Els canals connecten les mars. Les roques han sigut perforades per pous profunds; milers de manufactures cobrixen la terra. La ciència ha ensenyat a l'ésser humà a utilitzar l'energia de la naturalesa per a satisfer les seues necessitats. Les ciutats han crescut lentament al llarg de les edats, i els tresors de la ciència i l'art s'acumulen en estos centres de civilització. Però, qui ha fet totes estes meravelles? Els esforços combinats de desenes de generacions han contribuït a l'assoliment d'estos resultats.

Les nostres ciutats, connectades per carreteres i fàcilment comunicades amb totes les parts poblades del globus, són el creixement de segles; i cada casa en estes ciutats, cada fàbrica, cada botiga, deriva el seu valor, la seua pròpia raó de ser, del fet d'estar situada en un punt del globus on milers o milions s'han reunit. Cada mínima part de l'immens tot que anomenem riquesa de les nacions civilitzades deriva el seu valor precisament de ser part d'este tot.

Quin seria el valor d'una immensa botiga o magatzem londinenc si no estiguera situat precisament a Londres, que s'ha convertit en el punt de reunió de cinc milions d'éssers humans? I quin seria el valor de les nostres mines de carbó, de les nostres manufactures, de les nostres drassanes, si no fora per l'immens trànsit que travessa les mars, pels ferrocarrils que transporten muntanyes de mercaderies, per les ciutats que compten per milions els seus habitants? Qui és, llavors, l'individu que té dret a fer un pas al capdavant i, posant les seues mans sobre la més xicoteta part d'este immens tot, dir: «Jo he produït això; em pertany»? I com podem discriminar, en este immens tot entreteixit, la part que l'individu aïllat pot apropiat-se amb la menor aproximació a la justícia? Cases i carrers, canals i ferrocarrils, màquines i obres d'art, tot això ha sigut creat pels esforços combinats de generacions passades i presents, de persones que viuen en estes illes i de persones que viuen a milers de quilòmetres de distància.

Però al llarg dels segles ha succeït que tot el que permet als éssers humans augmentar encara més la seua producció, o fins i tot continuar-la, ha sigut apropiat per uns pocs. La terra, que obté el seu valor precisament per ser necessària per a una població en constant augment, pertany a uns pocs, que poden impedir que la comunitat la cultive. Els pous de carbó, que representen el treball de generacions, i que també deriven el seu valor de les necessitats dels fabricants i dels ferrocarrils, de l'immens comerç que es duu a terme i de la densitat de població (quin és el valor de les capes de carbó en Transbaikàlia?), pertanyen de nou a uns pocs, que tenen fins i tot el dret de detindre l'extracció de carbó si decidixen donar un altre ús al seu capital.

La màquina de teixir encaixos, que representa, en el seu actual estat de perfecció, el treball de tres generacions de teixidores de Lancashire, pertany de nou a uns pocs; i si els nets de la mateixa teixidora que va inventar la primera màquina de teixir encaixos reclamen els seus drets de posar en marxa una d'estes màquines, se'ls dirà: «Mans fora! Esta màquina no us pertany». Els ferrocarrils, que en la seua major part serien inútils munts de ferro si Gran Bretanya no tinguera la seua densa població actual, la seua indústria, el seu traçat i el seu trànsit, pertanyen de nou a uns pocs, a uns pocs accionistes, que poden fins i tot no saber on està situat el ferrocarril que els proporciona uns ingressos anuals majors que els d'un rei medieval; i si els fills d'aquelles persones que van morir per milers cavant els túnels es reuniren i foren (una multitud esparracada i famolenca) a demanar pa o treball als accionistes, serien rebuts amb baionetes i bales.

Qui és el sofista que s'atrevirà a dir que tal organització és justa? Però el que és injust no pot ser beneficiós per a la humanitat; i no ho és. A conseqüència d'esta monstruosa organització, el fill d'un

obrer, quan està en condicions de treballar, no troba una fanecada que llaurar, ni una màquina que posar en moviment, llevat que accepti vendre el seu treball per una suma inferior al seu valor real. El seu pare i el seu avi han contribuït a drenar el camp o a construir la fàbrica en la mesura de les seues possibilitats (i ningú pot fer més que això), però ell ve al món més desamparat que un salvatge. Si recorre a l'agricultura, se li permetrà cultivar una parcel·la de terra, però amb la condició que cedisca una quarta part de la seua collita al terratinent. Si recorre a la indústria, se li permetrà treballar, però amb la condició que dels trenta xílings que haja produït, deu xílings o més li'ls embutxacarà l'amo de la màquina. Clamem contra el baró feudal que no permetia a ningú establir-se en les seues terres si no era mitjançant el pagament d'una quarta part de les collites al senyor del senyoriu; però continuem fent el mateix que ells: estenem el seu sistema. Les formes han canviat, però l'essència continua sent la mateixa. I l'obrer es veu obligat a acceptar les condicions feudals que anomenem «lliure contrast», perquè enlloc trobarà millors condicions. Algú ja s'ha apropiat de tot i ha d'acceptar el tracte o morir-se de fam.

A causa d'esta circumstància, la nostra producció pren un rumb equivocat. No es preocupa de les necessitats de la comunitat; el seu únic objectiu és augmentar els beneficis del capitalista. D'ací les contínues fluctuacions de la indústria, les crisis que se succeïxen periòdicament quasi cada deu anys i que llancen a l'atur a diversos centenars de milers de persones que es veuen abocades a la misèria més absoluta, els fills de les quals creixen en les cunetes, disposats a convertir-se en reclusos de la presó i de l'hospici. Com els obrers no poden comprar amb els seus salaris les riqueses que produïxen, la indústria ha de buscar mercats en altres parts, entre les classes mitjanes d'altres nacions. Ha de trobar mercats a Orient, a Àfrica, en qualsevol part; ha d'augmentar, mitjançant el comerç, el número dels seus serfs a Egipte, a l'Índia, al Congo. Però a tot arreu troba competidors en altres nacions que entren ràpidament en la mateixa línia de desenrotllament industrial. I les guerres, les guerres contínues, han de lliurar-se per la supremacia en el mercat mundial: guerres per la possessió de l'Est, guerres per la possessió de les mars, guerres per tindre el dret d'imposar pesats aranzels a les mercaderies estrangeres. El baluern dels canons no cessa a Europa; generacions senceres són massacrades; i gastem en armaments la tercera part dels ingressos dels nostres Estats, ingressos recaptats, els pobres saben amb quines dificultats.

L'educació és privilegi d'uns pocs. No perquè no puguem trobar mestres, no perquè el fill i la filla de l'obrer siguin menys capaços de rebre instrucció, sinó perquè un no pot rebre una instrucció raonable quan als quinze anys descendix a la mina, o va venent periòdics pels carrers. La societat es dividix en dos camps hostils; i no hi ha llibertat possible en tals condicions. Mentres el radical demana una major extensió de la llibertat, l'estadista li respon que un major augment de la llibertat provocaria un alçament dels indigents; i eixes llibertats polítiques que han costat tan cares són reemplaçades per la coerció, per lleis excepcionals, pel govern militar.

I, finalment, la injustícia del nostre repartiment de la riquesa exercix l'efecte més deplorable sobre la nostra moralitat. Els nostres principis de moralitat diuen: «Estima al teu proïsme com a tu mateix»; però que un xiquet seguisca este principi, i es lleve l'abric per a donar-li'l al captaire que tremola, i la seua mare li dirà que ha d'entendre els principis morals en el seu just sentit. Si viu d'acord amb ells, anirà descalç, i sense alleujar la misèria que li envolta! La moral és bona en els llavis, no en els fets. Els nostres predicadors diuen: «Qui treballa, resa», però tothom s'esforça per fer que els altres treballen per a ell. Diuen: «Mai mentisques», però la política és una gran mentida. I ens acostumem a nosaltres mateixos i als nostres fills a viure sota esta moral de doble cara, que és hipocresia, i a conciliar la nostra doble cara mitjançant sofisteria. La hipocresia i la sofisteria es convertixen en la base mateixa de la nostra vida. Però la societat no pot viure sota una moral així. No pot durar així: ha de canviar i canviarà.

La qüestió ja no és, doncs, una mera qüestió de pa. Abasta tot el camp de l'activitat humana. Però té en el fons una qüestió d'economia social, i conclouem: Els mitjans de producció i de satisfacció de totes les necessitats de la societat, havent sigut creats per l'esforç comú de totes, han d'estar a la disposició de totes. L'apropriació privada dels requisits per a la producció no és justa ni beneficiosa. Totes han d'estar en peu d'igualtat com a productores i consumidores de riquesa. Només així podrà la societat eixir de les males condicions creades per segles de guerres i opressió. Eixa seria l'única garantia per a

continuar avançant en la direcció de la igualtat i la llibertat, que sempre van ser l'objectiu real, encara que tàcit, de la humanitat.

Notes sobre la traducció i la edició

- Traducció i edició realitzada per La Conquista del Panda.
- Els continguts de la versió catalana de La Biblioteca Anarquista es troben sota llicència CC BY-NC-SA 4.0 per a la seua lliure descàrrega.
- En la mesura que oferim el nostre treball pel bé comú, creiem important crear també formes de col·laboració en la sostenibilitat d'aquest projecte autogestionari i alternatiu. Si t'agrada el nostre treball, considera fer una donació☒.

Kropotkin, Piotr
La Base Científica de l'Anarquia
1887

The Scientific Basis of Anarchy

Article publicat originalment a *The Nineteenth Century* en febrer de 1887. Traducció i edició per La Conquesta del Panda sota llicència CC BY-NC-SA 4.0 per a la seua lliure descàrrega en diferents formats:

www.labibliotecaanarquista.cat